

## Foredrag i Oslo Militære Samfund mandag 26. oktober 2009

Ved

### **Oberst Ole-Asbjørn Fauske** **Sjef luftkrigsskolen.**

(Norsk kontingentsjef i Afghanistan fra 26. januar til 5. august 2009)



*Foto: Stig Morten Karlsen, OMS*

### **Norsk Afghanistansatsing ved et veiskille: Er det afghanske behov eller andre forhold som er styrende for norsk innsats i Afghanistan?**

Formann, mine damer og herrer!

La meg innledningsvis få takke for invitasjonen. Det er en stor ære for meg å få anledning til å stå på denne talerstolen. Det er også en stor glede å få anledning til å dele med dere noen av mine tanker og erfaringer knyttet til den norske innsatsen i Afghanistan. Innsatsen i Afghanistan har opptatt oss i mange år allerede, og jeg var så privilegert at jeg fikk anledning til å være norsk kontingentsjef i første halvår i år. Jeg kom tilbake i begynnelsen av august etter 6,5 måned med store utfordringer, vanskelige avveininger, og både gode og tunge øyeblikk. Men la meg presisere at jeg aldri ville vært denne perioden foruten. Innsatsen i og av det norske styrkebidraget er formidabel, og det er et stort privilegium å få lov til å være sjef for så mange utrolig dyktige mennesker som utgjør en avgjørende forskjell for det afghanske folk.

De vanskeligste stundene i vår kontingent var selvsagt da Trond Petter Kolseth ble drept. Det å miste en av sine soldater er det absolutt verste som kan skje for en militær avdeling, og det er ingen overdrivelse å si at Trond Petters dødsfall har preget oss alle sammen. Og det kommer til å prege oss også i lang tid framover.

Til kveldens tema er det nødvendig å komme med noen presiseringer.

Grunnen til at jeg står her i kveld med denne tittelen på foredraget, er min relativt ferske bakgrunn og erfaring fra Afghanistan. Gjennom jobben som kontingentsjef – eller NCC som det heter på NATO-språket – får man meget tett kontakt med store deler av det internasjonale nærværet i Afghanistan – både militært og sivilt. Og gjennom det helt nødvendige og svært gode samarbeidet med den norske ambassaden i Kabul – og fremfor alt den norske ambassadøren – fikk jeg god oversikt over den samlede norske innsatsen også på sivil side. Men jeg representerer altså ikke Forsvarets Operative Hovedkvarter eller Forsvarets ledelse, og mine betraktninger og konklusjoner er mine egne.

Tittelen på foredraget kan kanskje virke provoserende på noen. Selv om selve tittelen ikke inneholder noen konklusjoner, kan spørsmålsstillingen indikere at jeg mener det er andre forhold enn hva Afghanistan trenger som er styrende for vår innsats i landet. Og la det være sagt med en gang – hensikten var nettopp å lage en overskrift som kan oppfattes som provoserende.

Hvorvidt spørsmålsteget kan erstattes av et utropstegn, - det er ikke gitt å svare kort på. Utviklingen i Afghanistan går svært fort på mange områder, mens man på andre skulle ønske enda mer fokus og enda mer innsats. Jeg vil derfor i kveld peke på noen overordnede utviklingstrekk både i Afghanistan og i den internasjonale innsatsen i landet, for dermed å kunne se om støtten og innsatsen er målrettet mot hva Afghanistan trenger. Jeg vil deretter, ved å gå tilbake til NATOs toppmøte i Riga høsten 2006, gå gjennom rasjonale, formålet og hensikten med den internasjonale innsatsen i Afghanistan. Deretter vil jeg vise hvordan noen av innsatsfaktorene i landet har fått – og får – effekt, før jeg mot slutten vil beskrive de mest iøynefallende utfordringene for den internasjonale innsatsen. Her vil jeg spesielt legge vekt på uttalte norske målsettinger med den samlede militære og sivile innsatsen, samt å kommentere hvordan denne innsatsen i praksis møter de behovene Afghanistan har for internasjonal hjelp.

Men aller først vil jeg ta dere med på en liten "reise" til Afghanistan, samt vise noen glimt fra historien til det norske styrkebidraget.

=====

### Manglende kunnskap

Det mest iøynefallende trekk ved debatten i Norge om innsatsen i Afghanistan, er etter min mening mangel på kunnskap. Utenriksminister Jonas Gahr Støre sa i sin utenrikspolitiske redegjørelse for Stortinget den 10. februar i år, sitat: "For Norge vil Afghanistan også i 2009 være vårt klart ledende internasjonale engasjement, sivilt, politisk og militært." Sitat slutt.

Jeg hadde derfor god grunn til å forvente, etter mange år med stor sivil og militær innsats i Afghanistan, at den norske debatten var betydelig mer faktabasert og at mange av aktørene i betydelig større grad hadde et ønske om å drive folkeopplysning i tillegg til å debattere den norske innsatsen.

Dessverre er ikke det tilfellet.

Men la meg likevel være raskt ute og legge til at jeg er svært godt fornøyd med – og ikke så lite imponert over – hvordan de mest sentrale aktørene bidrar. Både Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet demonstrerer vilje og evne til å

delta i debatten også for å opplyse om de faktiske forhold, og Regjeringen har de siste årene satt en stø kurs for utviklingen av det norske militære bidraget og den sivile innsatsen.

Men dessverre er det mange andre aktører som tåkelegger debatten og som bidrar til å ødelegge folks oppfatning av hva som faktisk skjer, hva som faktisk er situasjonen, og hva som faktisk er behovet i Afghanistan. Godt hjulpet av en sensasjonshungrig presse får man oppslag om brudd på folkeretten, ulovlig okkupasjon, NATO's ulovlige inngripen i et lands selvstendige styre, amerikansk dominans, norske styrkers aggressive krigføring, - for bare å nevne noen momenter.

Det er vanskelig – for ikke å si umulig – å korrigere bildet hver gang. Jeg hadde i min noe naive tro på samfunnsinstitusjoner, forskermiljøer og politiske bevegelser, forventet at de mest sentrale aktørene så det som sin plikt å opplyse om hva som faktisk foregår og hva som faktisk er riktig. Men jeg er skuffet. Spesielt skuffet er jeg over både opposisjonspolitikere, forskere og samfunnsdebattanter som skråsikkert fastslår at NATO gjennomfører en USA-ledet og ulovlig okkupasjon av landet.

På tross av gjentatte og forsterkede resolusjoner fra FNs Sikkerhetsråd; invitasjon fra den lovlige valgte regjeringen i landet; en enstemmig beslutning i NATO; samt tiltredelse fra mange land utenfor alliansen, fortsetter altså mange å kalle innsatsen for en ulovlig okkupasjon. Både den norske Utenriksministeren og Forsvarsministeren har tilbakevist problemstillingen en rekke ganger, men det hjelper dessverre ikke på de som sannsynligvis av ideologiske grunner ønsker å sverte den internasjonale så vel som den norske innsatsen.

Det er selvsagt umulig å unngå at feilinformasjon, ensidig og unyansert kritikk, forsøk på å slå politisk gevinst på enkeltsaker osv, påvirker opinionen. Dermed er det allerede her en overhengende fare for at politikken kan bli påvirket – og det av innenrikspolitiske forhold mer enn av behovene i Afghanistan. Dette skal jeg komme mer tilbake til, men jeg ønsker å vise dere ett eksempel på hva jeg mener:

### Sjokkrapport

Vi husker alle støyen i vår da Dagbladet kunne avsløre at det hadde kommet ut en "sjokkrapport" i NATO som viste at norske soldater var passive tilskuere til at en afghansk kvinne ble mishandlet. Reaksjonene hjemme lot ikke vente på seg, og diskusjonen gikk i høye bølger i over en uke før man greide å formidle hva som faktisk hadde hendt og hva som faktisk var sant. Da kom flere fagmiljøer på banen og nyanserte diskusjonen betraktelig, men skaden hadde allerede skjedd. Jeg fikk mange mailer i den uken – og alle spurte med nesten ingen variasjon: Hva er det egentlig dere holder på med???

Det dreide seg selvsagt aldri om noen "sjokkrapport". Rapporten som Dagbladet viste til var riktig nok bestilt av NATO, og den skulle riktignok avdekke om hvorvidt ISAF evnet å følge opp hensyn til minoriteter og kvinner. Dagbladet formidlet aldri at NATO, i stort, var godt fornøyd med rapporten og tingenes tilstand, men avisen hengte seg selvsagt opp i den ene detaljen der en norsk soldat uttalte at han var usikker på hvordan en situasjon der en kvinne blir mishandlet skal håndteres.

Denne saken er verdt et foredrag alene. Ved å vise til den her, ønsker jeg bare å synliggjøre mitt poeng: Et oppslag i en avis, der en uttalelse er tatt helt ut av sin sammenheng, får store konsekvenser i mediabildet i en hel uke. Og politikere og andre uttalte seg med skråsikkerhet om saken basert på dette oppslaget, uten først å undersøke hva som egentlig var tilfellet. I Afghanistan ble det svært mye ekstra

arbeid for både meg og andre sjefer med å berolige både soldater og deres pårørende hjemme. De hjemme satt naturlig igjen med de samme spørsmålene som jeg fikk på mail: "Hva er det egentlig der driver med der borte"?

Utvikling av den internasjonale innsatsen

Ja – men hva er det så vi egentlig driver med i Afghanistan?

I sitt foredrag ved Høgskolen i Buskerud den 2. september i år, sa daværende Forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen, sitat: "Jeg understreker at vi er i Afghanistan fordi FNs sikkerhetsråd gjentatte ganger har fastslått at situasjonen i Afghanistan er en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Norges engasjement i Afghanistan er derfor basert på et utvetydig mandat fra verdenssamfunnet gjennom FN. Og en invitasjon fra den folkevalgte afghanske regjeringen, som har bedt oss om bistand til å skape fred og stabilitet for det afghanske folk.

Dersom Afghanistan ikke utvikler seg i en positiv retning, risikerer vi at landet igjen blir et arnested for terrorister.

Det vil i så tilfelle bli et internasjonalt problem, som også kan få store konsekvenser for oss i Norge. En utvikling som er bra for det afghanske folket er også bra for verden og for oss her i Norge." Sitat slutt.

NATO gikk inn i Afghanistan i 2003, og mandatet ble etter hvert utvidet fra å gjelde hovedstaden Kabul til nå å gjelde hele landet. Dette var en ny situasjon for alliansen, og innsatsen medførte store diskusjoner i medlemslandene om hvordan den internasjonale støtten til Afghanistan best burde organiseres og koordineres. Derfor var nettopp et strategisk konsept for en slik innsats ett av hovedpunktene på NATOs toppmøte i Riga høsten 2006.

Ikke uventet ble det vedtatt å følge anbefalingene om en "Comprehensive and Integrated Approach"- som betyr at man skulle planlegge og gjennomføre både militær og sivil innsats etter en altomfattende og integrert tilnærming, med alle ressurser rettet inn mot det endelige målet. Som i dette tilfelle ville være, kort oppsummert, et Afghanistan i stand til å ivareta sin egen sikkerhet og som på egne ben greier å utvikle seg i en demokratisk retning under ivaretagelse av menneskerettighetene.

Dette innebærer en helt klar forståelse av at situasjonen i Afghanistan ikke kan løses med militære midler alene. Det innebærer også at det er den sivile innsatsen som skal være i førersetet, og at den militære innsatsen skal støtte den sivile og at det er de sivile målene som skal nås.

Tidligere Forsvarssjef Sverre Diesen brukte ofte bildet "Sverdet og Skjoldet", - der den sivile innsatsen var "Sverdet" og den militære innsatsen var "Skjoldet".

Oppgaven for de militære styrkene skulle være å skape en sikkerhetssituasjon lokalt som muliggjorde sivil innsats. Og for å få dette til, var gjennomgripende koordinering mellom den sivile og den militære innsatsen helt essensielt.

FN har senere sluttet seg til de samme formuleringene, og benytter den samme tilnærmingen når løsning for andre områder i verden skal diskuteres.

Det er viktig å forstå at det i Afghanistan raskt bredde seg meget store forventninger til Vesten etter Talibans fall. Endelig skulle situasjonen for den jevne afghaner bli bedre, og endelig skulle man få anledning til å ta utdanning og å få et bedre liv. At forventningene i noen grad var urealistiske – det er så. Men at lovnadene fra det internasjonale samfunn også var urealistiske, det er helt sikkert.

Høsten og vinteren 2006-2007 var jeg elev ved NATO Defence College i Roma, og da – som nå – ble situasjonen i Afghanistan av mange og prominente foredragsholdere beskrevet som ved "et veiskille". Den sivile innsatsen var for liten, ble det påpekt, de militære styrkene greide ikke å holde områder til sivil innsats kom i gang, og situasjonen forverret seg straks styrkene måtte settes inn andre steder. Det var altså mangel på sivil innsats, og det var mangel på koordinering.

I dag er den sivile innsatsen blitt større, men den er fortsatt alt for liten. Det største problemet er imidlertid den fortsatt manglende koordinering og integrering av innsatsen. Vi opplever det daglig i de norske innsatsområdene at potensialet er betydelig for å forbedre utviklingen med eksisterende tilgang på både militære og sivile innsatsfaktorer. Men manglende koordinering og fokusering hindrer dette.

### Action Districts

En av utfordringene er selvsagt at Afghanistan er et svært stort land med en stor befolkning og med mange distrikter og provinser som er vanskelig tilgjengelige og som mangler infrastruktur. Motsetningene i landet mange, og selv om det er Taliban som får skylden for de meste av det som kalles opprørsaktivitet, så er det mange flere konfliktskillelinjer å hankes med. Etniske motsetninger, språklige skillelinjer, forskjellig kulturer og religionsutøvelse er med på å komplettere bildet. Vi må huske på at Afghanistan på mange måter minner om føydalsamfunnet i Europa i Middelalderen, der den lokale "fyrsten" tviholder på sin makt og kjemper med "nabofyrster" om innflytelse over befolkningen, kontroll med smugleraktivitet og annen kriminalitet, og utnyttelse av ressurser.

I dette landet er det ikke mulig å fokusere alle steder samtidig. Det ble derfor i 2008 oppnådd enighet mellom ISAF, FN, landets regjering og de viktigste internasjonale organisasjoner og NGOer om å fokusere innsatsen i såkalte "Action Districts". Et av disse distriktene, Ghowrmach, ble i januar i år innlemmet i ansvarsområdet til den norskledete PRT Meymaneh. Ghowrmach ble sågar kalt for "Pilot Action District", fordi her lå det meste til rette for at man kunne komme raskt i gang – med et visst potensiale for å lykkes. Her skulle det internasjonale samfunnet – både militært og sivilt – vise at Comprehensive and Integrated Approach faktisk virket. Nesten tre år etter Riga skulle manglende koordinering endelig ta slutt.

Og det har faktisk virket – i noen grad. Utviklingen i Ghowrmach er langt mer positiv enn hva man hadde kunnet forvente, og fremfor alt har den gått raskt. Men det mangler mye enda. Og ikke uventet er det den sivile innsatsen som henger etter. Vi har greid å få etablert et permanent, afghansk sikkerhetsmessig nærvær i distriktet. Men dessverre er den sivile innsatsen enda alt for liten og for lite koordinert.

Hvorfor er det slik, må man spørre – så lenge etter at alle var enige om at dette var den eneste veien å gå? Det er mange grunner til det. Den viktigste er at "alle vil ha koordinering, men ingen vil bli koordinert"! Det er også mange av de sivile organisasjonene som nekter å samarbeide med militære styrker. De sier at de ikke vil bli sett på som en del av en militær operasjon, og at de er tryggere dersom de opererer uavhengig av ISAF. Det er et argument som det er mulig å forstå dersom man ser på det fra et prinsipielt ståsted. Men når man ser på situasjonen på bakken, så ser det annerledes ut. Utfordringen er at mange steder kommer ikke hjelpen fram fordi sikkerhetssituasjonen ikke tillater det. Når ISAF så skaper en sikkerhetssituasjon som er håndterbar, så sier organisasjonene at de ikke vil bli sett sammen med soldater. Så kommer ikke hjelpen fram da heller.

## Norsk innsats og koordinering

La meg så si litt om den norske innsatsen og hvordan den organiseres. Norge bidrar med et relativt stort militært bidrag – først og fremst i provinsen Faryab der vi har hovedansvaret for den norskledede PRT Meymaneh.

Jeg har tidligere sagt noe om manglende kunnskaper blant deltakere i Afghanistandebatten, og dessverre er det mange som ikke forstår hva PRT Meymaneh egentlig er. Ett av problemene er selve navnet: PRT – som står for Provisional Reconstruction Team. Den første gangen vi hørte om PRT, var da Oberstløytnant Egil Nordli dro til Meymaneh i september 2004 og var med på å etablere styrken under ISAF kommando. Oppgavene siden den gang har endret seg, og PRT er ikke "noen militære som driver med reconstruction". De gjorde ikke det den gangen heller, men jeg har flere ganger blitt spurt om hvorfor vi bruker militære til å drive med rekonstruksjon. Men det gjør vi altså ikke – det er bare navnet som skaper forvirring. Denne forvirringen finner vi ikke i Meymaneh. Der vet guvernøren og befolkningen meget godt hva en PRT er – men det er det altså ikke alle her hjemme som vet. Det er i og for seg uproblematisk – inntil man begynner å uttale seg om behovet for å endre noe som man tror man vet hva er.

Hovedoppgaven for PRT Meymaneh er å bidra til sikkerhetssituasjonen i Faryab ved å støtte lovlig valgte myndigheter, og ved å være partnere for den afghanske hæren og politiet. PRT er også en viktig institusjon i arbeidet for avvæpning av illegale væpnede grupper, identifisering av narkotikavirksomhet og svekkelse av makten til regionale krigsherrer. I PRT finnes også sivile koordinatorene og utviklingsrådgivere, samt sivilt norsk politi og fengselsrådgivere.

Det er viktig å huske at all operativ virksomhet i PRT er koordinert med lokale myndigheter, og operasjonene er ledet av den afghanske hæren og/eller av det afghanske politiet. Vi gjennomfører ingen egne operasjoner, vi støtter de afghanske sikkerhetsstyrkene.

Det meste av den norske sivile bistanden til Afghanistan rutes gjennom den afghanske regjeringen, men ca 20 % øremerkes for innsats i Faryab. Det er den norske ambassaden i Kabul som har ansvaret for å omsette midlene til resultater på bakken – i Faryab gjennom det sivile elementet i PRT Meymaneh.

Som nevnt er det et overordnet problem i Afghanistan at det er for liten koordinering mellom sivil og militær innsats. "Alle" ser det, og man forsøker lokalt så godt det lar seg gjøre å bli bedre til å koordinere innsatsen.

Men her hjemme i Norge er det mange som ikke liker at det blir for tette bånd mellom den militære og den sivile innsatsen. Det er prinsipielt viktig for mange at det er klare skillelinjer mellom militær og sivil innsats. Vi ser det innenfor en rekke områder.

Politiinnsatsen er utviklet gjennom året til å dreie seg mye mer om direkte samvær med afghansk politi ute i distriktene og på landsbygda. Behovet for mentorering for den afghanske politimannen er enormt, og den aller beste måten å mentorere en politimann på, er å være sammen med vedkommende når han gjør jobben sin. Afghansk politi samarbeider tett med den afghanske hæren, og de har en klar forståelse for forskjellen i ansvarsforhold og oppgaver. Dermed kan lett de norske politifolkene følge sine afghanske kolleger som mentorer, fordi de kan få nødvendig støtte (transport, mat, vann, sikkerhet osv) av de norske soldatene i PRT som følger sine afghanske kolleger. De norske politifolkene uttrykker stor tilfredshet med at det er mulig å arbeide på denne måten, men hjemme i Norge blir det av mange sett på som problematisk at de har et så tett samarbeide med de militære styrkene. Av prinsipielle årsaker – sett fra Norge – ønsker man klarere skillelinjer. I praksis ville det

bety at det norske politiet ikke kom seg ut sammen med sine afghanske kolleger som de skal mentorere.

Koordinering av den sivile innsatsen.

Også i det norske ansvarsområdet er det mulig å integrere og koordinere sivil og militær innsats betydelig bedre. Forsvarets personell har ikke anledning til å bruke midler for sivile formål, og den norske sivile innsatsen går i all hovedsak gjennom NGOer og lokale organisasjoner og entreprenører. I prinsippet er dette en ansvarsfordelig som synes fornuftig, men i praksis betyr det at sjef PRT ikke har muligheten for å iversette lokale tiltak der styrkene opererer, for å bedre situasjonen for sivilbefolkningen. Ofte ville lokale tiltak raskt kunne være med på å bedre legitimiteten til styrkene – både de norske og de afghanske sikkerhetsstyrkene – ved at befolkningen ser at det skjer en positiv utvikling når landets lovlige sikkerhetsstyrker får kontroll over et område. For å vende tilbake til begrepene "Skjoldet og Sverdet": Når "Skjoldet", altså de militære styrkene, har skapt en håndterbar sikkerhetssituasjon er det viktig at "Sverdet", altså sivil utvikling, kommer i gang raskt. Dette kan ofte bli forhindret eller forsinket ved at militær og sivil innsats ikke er nok koordinert og integrert.

Hvorfor blir det slik?

Dette er bare noen få eksempler, men jeg tror at årsaken er manglende forståelse for behovene på bakken. Afghanistan er et land som er så forskjellig fra Norge som det omtrent er mulig å komme. Det betyr blant annet at prinsipper som er gyldige i Norge, ikke nødvendigvis er det i Afghanistan. I Norge er det riktig og nødvendig f eks å ha et klart skille mellom Forsvaret og Politiet. Men i Afghanistan er et slikt skille kunstig. Her kan ofte ikke politiet gjøre jobben på landsbygda uten at hæren er med og støtter. Et tett samarbeid og en tett koordinering er derfor helt avgjørende.

Men enda viktigere er koordineringen og integreringen av den sivile og den militære innsatsen. Som jeg viste til, har det internasjonale samfunnet forpliktet seg gjennom FN og NATO til nettopp en slik integrering og koordinering. Mange nasjoner følger opp målsettingene – f eks er Nederland, Tyskland, Danmark og USA alle nasjoner som har en meget tett koordinering av den militære og den sivile innsatsen. I den Nederlandske PRT i Tarin Kowht er det er en høytstående sivil embetsmann som har det overordnede ansvaret for både den sivile og den militære innsatsen – som er tett koordinert og integrert. I Norge fokuserer vi altså på viktigheten av å skille militær og sivil innsats, og norske myndigheter har sågar besluttet å skille den militære og den sivile virksomheten i Faryab så snart sikkerhetssituasjonen tillater at den sivile delen av PRT kan flytte ut. Jeg er ikke sikker på hvordan den helt nødvendige koordineringen skal bli bedre ved et slikt grep.

Positive utviklingstrekk

La meg si litt om den generelle utviklingen i Afghanistan.

Gjennom media får vi bilder og tekst som forteller om vegbomber, overfall, kamphandlinger, drap og lemlestelser. Dette er bilder og historier som gjør sterkt inntrykk på oss alle, og ved å følge mediabildet en tid får man lett inntrykk av at alt går galt i Afghanistan. Men selv om situasjonen fortsatt er vanskelig, er det viktig og ikke glemme at det har skjedd – og skjer – mye positivt også:

Siden 2001 har det internasjonale samfunnet bidratt med 160 milliarder kroner til Afghanistan.

85 % av befolkningen lever i dag i områder med helsetilbud. I 2001 var tallet 8 %.

Brutto nasjonalinntekt (BNI) per innbygger har økt med over 70 prosent siden 2002, og inntektssiden i statsbudsjettet er mer enn firedoblet. Inntekten per innbygger er fordoblet på tre år. Den økonomiske veksten er anslått til å være mellom 12 og 14 prosent.

22 millioner skolebøker blir nå produsert og fordelt rundt om i hele landet.

Og i følge nye tall fra FN fortsetter opiumsproduksjonen å gå ned. Fire nye provinser kan i år legges til listen over de i alt 18 provinsene som i fjor – og i år – er opiumsfrie.

Nesten fem millioner flyktninger har vendt tilbake.

Mer enn 6 millioner barn går i dag på skole i Afghanistan. 35 % av disse er jenter. Det betyr at 2,5 millioner jenter vil gå på skolen i slutten av 2009, mens ingen jenter fikk skolegang for fem år siden. Noen av disse er jentene som går på norskbygde skoler i Faryab. Det er ti universiteter i landet, mot bare ett – som knapt fungerte – under Taliban.

Nesten 80 % av barn under 5 år har fått vaksiner.

Barnedødeligheten er redusert med en firedel.

Det bygges veier (nesten 5000 km er ferdig bygget), og en stadig økende andel av befolkningen har tilgang til rent vann.

Det er ikke NATO som gjør alt dette. Men, disse positive utviklingstrekkene hadde ikke vært mulig om ikke NATO var til stede i Afghanistan. NATO bidrar med nødvendig sikkerhet slik at andre aktører kan bidra til å bedre levekårene for det afghanske folk.

At situasjonen i Afghanistan ikke er bedre enn den er, skyldes altså ikke at ISAF bidrar til sikkerheten. Det er ikke tilstedeværelsen av internasjonale soldater som er problemet – men for liten og for lite koordinert sivil innsats.

Viktige trekk ved situasjonen akkurat nå  
Andre valgomgang?

Den afghanske valgkommissjonen, The Independent Election Commission (IEC) har gjennomgått og analysert valgresultatet fra presidentvalget 20. august. I analysen av valgresultatet ble det avvist nesten én million stemmer for den sittende presidenten, Hamid Karzai, på grunn av forskjellige former for valgfusk. Karzai oppnådde derfor ikke det nødvendige 50 % av stemmene, og det er derfor nødvendig med en ny valgomgang. Det har vært betydelig internasjonal bekymring for hvordan Karzai ville komme til å reagere på resultatet, og både FN, USA og andre nasjoner har lagt et betydelig press på ham for å godta avgjørelsen og å iverksette neste valgomgang. I henhold til den afghanske grunnloven, må en eventuell andre valgomgang i et presidentvalg avholdes innen 14 dager etter at resultatet fra den første runden er offisielt anerkjent. Datoen har som kjent blitt satt til 7. november.

Det er flere forhold som i betydelig grad forventes å vanskeliggjøre gjennomføringen av den andre valgomgangen – ikke minst de logistiske utfordringene i få ut valgmaterialer. Flere steder begynner vinteren å sette inn, og det er vanskelig å garantere sikkerheten for velgerne ved alle valglokalene. Dersom det blir svært lav valgdeltakelse i den andre runden – og mye tyder på at det blir det – vil det kunne bli

stilt spørsmål til legitimiteten til vinneren. Et annet problem er det administrative personellet som man er helt avhengig av for å få gjennomført valget. Mange hundre av dem som var med i første valgongang var involvert i alvorlig valgfusk, og vil ikke bli benyttet i neste omgang.

I de siste dagene ser vi at utfordreren, Abdullah Abdullah, gjennom forsiktig språkbruk har indikert at han kan tenke seg å forhandle om en samlingsregjering. Selv om han også har godtatt den andre valgongangen den 7. november, vil det være mulig å forestille seg at han ved lav valgdeltakelse – eller nye beskyldninger/indikasjoner om valgfusk – vil kunne komme til å foreslå å forhandle om en deling av makten. Det kan heller ikke utelukkes at slike forhandlinger kan komme til å bli gjennomført før 7. november – slik at en annen valgongang ikke blir nødvendig. Min oppfatning er at en slik løsning ville være å foretrekke av mange grunner. Ikke minst på grunn av sikkerhetssituasjonen ved gjennomføringen av valget, men også fordi det ville kunne gi en styringsdyktig regjering mye raskere. Og det vil igjen kunne bidra til å stabilisere den politiske situasjonen i landet raskere.

#### Økonomi.

Den økonomiske situasjonen i Afghanistan har i stort grad blitt påvirket av sikkerhetssituasjonen i landet etter første valgongang den 20. august. På grunn av en forverret sikkerhetssituasjon mange steder, har for eksempel transport av varer og tjenester blitt forhindret i noen grad og prisene på mange produkter har gått opp. Mange afghanere er blitt mer avventende, og vil vente og se i hvilken vei landet kommer til å utvikle seg. Det meldes om at mange virksomheter står nesten stille, og at investorer vegrer seg for å investere penger i et land med så usikre fremtidsutsikter. Prisen på mange varer og tjenester er stigende nå like før vinteren setter inn, og det gjør situasjonen vanskelig for de fleste afghanere som er avhengige av inntektene fra et landbruk med bare én innhøstning de fleste steder. Finansministeriet har nylig annonsert at de vil forsøke å bidra til stabile priser på matvarer og brensel.

Som forventet er Afghanistan nå selvforsynt med hvete. Landbruksdepartementet har sagt at tilstrekkelig regn og bøndenes fokus på kornproduksjon har øket mengden og kvaliteten nok til å forsyne hele landet. Det er åpnet nye fabrikker for å foredle og prosessere frukt, og det har gitt nye arbeidsplasser og åpnet for nye virksomheter. Det anslås at dette alene har sikret inntektene til minst 50 000 bønder. Spesielt er produksjonen av granatepler blitt en suksess. Denne produksjonen foregår nå over hele landet, og er av mange anslått til å ha den beste kvaliteten i verden.

#### Korrupsjon.

Det blir hevdet at uavhengig av resultatet av valget, er Afghanistan sterk hemmet av gjennomgripende korrupsjon som i alvorlig grad hindrer en ønsket utvikling innenfor en rekke områder. Dr Wadir Safi, som er professor i internasjonal lov og politikk ved Universitetet i Kabul, hevder at korrupsjonen i Afghanistan har innvirkning på så godt som alle deler av samfunnet – fra embetsmenn, politikere og den alminnelige arbeider. Det er en allment akseptert forklaring at mange vanlige afghanere søker til Taliban på grunn av den omfattende korrupsjonen i regjeringsapparat og styresett.

#### Infrastruktur.

Et nasjonalt afghansk datasenter ble åpnet 14. oktober. Senteret er utstyrt med moderne fasiliteter og teknologi som skal lagre landets elektroniske data i sikker og pålitelig infrastruktur. Oppstarten av dette senteret er en viktig milepæl innenfor

landets økonomiske og sosiale utvikling, og det reflekterer Afghanistans mål om transformasjon mot et konkurransedyktig, innovativt og kunnskapsbasert samfunn.

Verdensbanken har donert 2 Mill USD for å installere et nytt distribusjonssystem for elektrisk kraft. Videre støttes landet til å gjøre innkjøp av 150000 "strøm-meter" fra et indisk selskap, blant annet med 4 Mill USD fra USA. Amerikanerne har i tillegg annonsert at de vil bruke mer enn 40 Mill USD over de neste to årene for å bygge ut og sikre strømforsyningen.

Iran og Sør-Korea har nylig annonsert at landene vil samarbeide om utvikling av infrastruktur i Afghanistan. Disse prosjektene vil først og fremst bli konsentrert om helsesektoren.

Situasjonen i Afghanistan er som vi skjønner sammensatt. Mange nøyer seg med å fremheve de negative sidene, men vi må ikke glemme at det skjer mye positivt også.

### Avslutning

Jeg har i dette foredraget pekt på noen av de utfordringene som påvirker en ønsket utvikling i Afghanistan. Min mening er at alt for mange har for liten kunnskap om det de snakker om når de deltar i den helt nødvendige debatten her hjemme. I tillegg er debatten i noen grad påvirket av at enkelte tilsynelatende debatterer ut fra ideologiske forestillinger; eller av markeringsbehov; mer enn fakta om hva som faktisk foregår. La meg legge til at jeg overhode ikke har noe ønske om å begrense debatten eller å avskjære noen fra å ta del i den. Men jeg skulle ønske at vi kunne diskutere ut fra et opplyst ståsted om hva som faktisk var situasjonen på bakken i Afghanistan og hvilke tiltak vi må sette i verk for å hjelpe landet i en riktigere retning. Å begynne en debatt om Afghanistan med og hver gang måtte redegjøre for det folkerettslige grunnlaget for den internasjonale innsatsen, synes i beste fall noe bortkastet og er med på å tåkelegge det behovet som afghanerne har for hjelp.

Sivil og militær innsats må koordineres og integreres bedre. Viktige prinsipper som skiller militær og sivil innsats i etablerte rettssamfunn, er i liten grad gyldig i Afghanistan. Dette skulle det være unødvendig å argumentere for, for Norge har allerede forpliktet seg gjennom NATO og FN til å søke en "Comprehensive and Integrated Approach". Når vi i for liten grad er pådrivere i den retningen med vår egen innsats, er det nærliggende å stille spørsmål om hvorfor det er slik. Det er etter min mening ikke noen argumenter i Afghanistan for at det er nødvendig å skille den militære og den sivile innsatsen. Da må slike argumenter være å finne andre steder – dersom Norge fastholder målsettingen om å skape enda klarere skille mellom militær og sivil innsats.

Etter hvert som NATOs og det internasjonale samfunnets innsats og strategi utvikles videre, vil det være lov å håpe at samarbeidet og koordineringen av de ulike organisasjonene vil bli bedre. Det har vist seg vanskelig å koordinere innsatsen fra FN, NATO, internasjonale organisasjoner, NGO'er og andre hjelpeorganisasjoner. Selv om det alltid har hersket stor enighet om nødvendigheten av å koordinere innsatsen, har slik koordinering ennå ikke kommet dit man skulle ønske.

Norge og det internasjonale samfunnet er representert i Afghanistan for å bidra til at landet – så snart som mulig – skal kunne bli i stand til å ivareta sin egen sikkerhet og sin egen utvikling, på sin egen måte, på egenhånd.

Allerede er de afghanske sikkerhetsstyrkene i stand til å lede alle operasjoner på egen hånd i det norske innsatsområdet, og de norske og andre nasjoners soldater har en støttende rolle som mentorer og som partnere.

La meg helt avslutningsvis få sitere daværende Forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen enda en gang fra sitt foredrag ved Høgskolen i Buskerud den 2. september i år:

Sitat: "Økt afghansk eierskap og ansvar, sammen med en sterkere samordning av politisk, militær, utviklingsmessig og humanitær innsats er forutsetninger for å lykkes. Det internasjonale samfunn har erkjent dette, og jeg håper og tror på en positiv utvikling fremover." Sitat slutt.

Jeg synes det er en bra oppsummering, og jeg håper at det vil være rettesnoren også for den samlede norske innsatsen i årene fremover.

Takk for oppmerksomheten – jeg svarer nå gjerne på spørsmål.